

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی حقوق - جزا و جرم‌شناسی

معاونت در جنایات جنگی ؛ مطالعه موردی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران

به کوشش
آرش غریبی

استاد راهنما
دکتر محمد هادی صادقی

بهمن ماه ۱۳۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

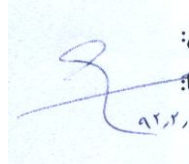
به نام خدا

اظہارنامہ

اینجانب آرش غریبی دانشجوی رشته حقوق گرایش جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی اظہار می‌کنم که این پایان نامه حاصل پژوهش خودم بوده و در جاهایی که از منابع دیگران استفاده کرده‌ام، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشته‌ام. همچنین اظہار می‌کنم که تحقیق و موضوع پایان نامه‌ام تکراری نیست و تعهد می‌نمایم که بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننموده و یا در اختیار غیر قرار ندهم. کلیه حقوق این اثر مطابق با آیین نامه مالکیت فکری و معنوی متعلق به دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی : آرش غریبی

تاریخ و امضاء: ۱۳۹۲/۲/۸

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Arsh Ghaybi', with the date '۹۲.۲' written below it.

به نام خدا

معاونت در جنایات جنگی؛ مطالعه موردی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران

توسط

آرش غریبی

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از
فعالیت های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته ی:

حقوق جزا و جرمشناسی

از

دانشگاه شیراز

شیراز

جمهوری اسلامی ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه:

دکتر محمد هادی صادقی، دانشیار در رشته حقوق جزا و جرمشناسی (رئیس کمیته).....

دکتر فضل الله فروغی بهرغانی، استادیار بخش حقوق جزا و جرمشناسی.....

دکتر شهرام ابراهیمی، استادیار بخش حقوق جزا و جرمشناسی.....

اسفند ۱۳۹۱

«وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَآتَاكُمْ عَلَيْهِم مِّنْ فَضْلٍ كَثِيرٍ مَّا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ»

المائدة/ ٢

«و یکدیگر را بر انجام کارهای خیر و پرهیزکاری یاری نمایید ، و یکدیگر را بر گناه و تجاوز یاری ندهید ؛ و از خدا پروا کنید که خدا سخت کیفر است.»

این و خبره که تخمه موری است در برابر اثر سلیمان وجود، تقدیم می کرد به:

قطب عالم امکان حضرت حمزه بن الحسن العسكري (عج)

و

بی بی دو عالم حضرت صدیقه کبری (س)

و

به شهدا و امام شهدا و سربزرگان انقلاب آیت الله خامنه ای (حفظ الله)

سپاسگزاری

حمد و سپاس خدایی را که ریشه های علم و معرفت در قلب ها دوانید تا درختان اندیشه به زینت علم آراسته گردد.

خدایی را سپاس که چراغ معرفت را در وجودمان به ودیعه نهاد تا با نورانیت علم، مسیر کمال را به سلامت به پیماییم. شمع فروزان علم چراغ هدایتی است که رب جل و جلاله برای طی طریق به سوی لقاء خویش به ارمغان آورده است. امید است باری تعالی این نور هدایت را روشنایی مسیر رهروان حقیقت و نیکان نیک اندیش و پاکان صاحب دل قرار دهد.

شکر خدای بزرگ که نبوت آخرین را ، معجزه علم اعطاء نمود و دوازده ستاره بعد از ایشان را به شاخص نبات علم و دانش مزین کرد .

پژوهش پیش رو محصول زحمات افراد بسیاری است که زبانم قاصر از بیان سپاسگزاری از ایشان است.

ابتدأ تشکر بی دریغ خود را نسبت به پدر و مادری ابراز می دارم که تمام کائنات را برای مقدار ارادتم نسبت به آنها اندک می دانم.

سپس از استاد بزرگوار و ارجمند جناب آقای دکتر صادقی که در تمام طول تحقیق مرا برای رسیدن به سر منزل مقصود یاری نمودند، عرض سپاسگزاری و تشکر فراوان دارم.

سپس بر خود فرض می دانم از اساتید محترم مشاور جناب آقای دکتر فروغی و جناب آقای دکتر ابراهیمی به خاطر زحمات بی دریغی که در جهت راهنمایی برای تحقیق حاضر نموده اند کمال امتنان و سپاسگزاری را اعلام بدارم.

در نهایت از همه دوستان و کسانی که مرا در انجام این تحقیق یاری رساندن بسیار سپاس گزار و متشکرم.

چکیده

معاونت در جنایات جنگی؛ مطالعه موردی جنگ عراق علیه ایران

به کوشش

آرش غریبی

جنایت جنگی یکی از جرایم مهم و قدیمی بین المللی است که در پی وقوع جنگ این جرم به وقوع می پیوندد. برای ارتکاب این جنایت ممکن است اشخاصی به مجرم یا مجرمین اصلی یاری رسانند. این اشخاص، معاونین در جنایات جنگی نامیده می شوند و جرم به وقوع پیوسته معاونت در جنایات جنگی است. این جرم بر اساس اسناد مهم و معتبر بین المللی دارای ارکان سه گانه قانونی، مادی و معنوی است. با مراجعه به عرف و قرار دادهای بین المللی، اساسنامه ها و رویه و آراء دادگاه های کیفری بین المللی معاونت در جرائم بین المللی مورد جرم انگاری قرار گرفته است و رکن مادی این جرم، دارای شرایط و اجزایی است که برخی شرایط آن عبارتند از وجود رابطه سببیت بین مجرم اصلی و معاون، رفتار مرتکب، وجود تأثیر اساسی و ...، می باشد و رکن سوم، رکن روانی است؛ که این رکن دارای دو جزء است؛ یکی آگاهی و دیگری قصد. نمونه واضح جرم معاونت در جنایات جنگی، در جنگ عراق علیه ایران به وقوع پیوست. مصادیق متعددی چون تشویق به قتل و سرقت و غارت، تطمیع برای دادن اطلاعات نظامی و غیر نظامی، تهدید به قتل افرادی عراقی برای کشتن افراد نظامی و غیر نظامی ایرانی، ارائه اطلاعات نظامی و غیر نظامی، دادن امکانات و تجهیز نظامی و غیر نظامی اعم از متعارف و غیر متعارف را می توان در این باب بر شمرد. برای تعقیب و مجازات کردن مرتکبین این جرم، که اشخاص حقیقی و حقوقی می باشند، باید از طریق دادگاه های داخلی و بین المللی اقدام نمود.

واژه های کلیدی: معاونت، جنایات جنگی، عراق، ایران، تعقیب، مجازات.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: مقدمه	
۱. معرفی و تبیین موضوع	۲
۲. هدف و ضرورت پژوهش	۵
۳. سوالات پژوهش	۶
۴. پیشینه تحقیق	۷
۵. نوع و روش پژوهش	۹
۶. سازماندهی تحقیق	۱۰
فصل دوم : تبیین مفاهیم و دیرینه	
گفتار اول: تعاریف	
الف. حقوق بین الملل بشردوستانه	
۱. مفهوم حقوق بین الملل بشر دوستانه	
۲. سیر تاریخی حقوق بشر دوستانه	
۱-۲. پیشینه حقوق بشر دوستانه در جهان	
۱-۱-۲. تاریخچه حقوق بشر دوستانه تا قبل از رنسانس	
۱-۲-۲. تاریخچه حقوق بشر دوستانه بعد از رنسانس	
۲-۲. تاریخچه حقوق بشر دوستانه در ایران باستان	
۲-۳. حقوق بشر دوستانه در اسلام	
ب . تعریف جنگ ، علل و انواع آن	
۱ . مفهوم جنگ	
۱-۱. مفهوم جنگ از منظر صاحب نظران	
۱-۲. مفهوم حقوقی جنگ	
۱-۲-۱. تعریف جنگ از منظر نظریه ذهنی	

۲۶	۲-۲-۱. تعریف جنگ از منظر نظریه عینی
۲۷	۲. انواع جنگ
۲۹	ج. تعریف جرم بین المللی و انواع جنایات مهم بین المللی
۳۰	۱. تعریف جرم بین المللی
۳۱	۲. جنایات بین المللی و تعریف آنها
۳۲	۲-۱. تعریف تجاوز
۳۲	۲-۲. ژنوساید
۳۳	۲-۳. جنایت علیه بشریت
۳۴	۲-۴. جنایات جنگی
۳۴	۲-۴-۱. جنایات جنگی از منظر حقوق بین الملل
۳۷	۲-۴-۲. جنایات جنگی از منظر اسلام
۴۱	۲-۴-۳. شرایط تحقق جنایات جنگی
۴۱	۲-۵. مفهوم معاونت در حقوق بین الملل
۴۲	۲-۵-۱. معنای لغوی معاونت
۴۳	۲-۵-۲. مفهوم اصطلاحی معاونت در جرم بین المللی و جنایت جنگی
۴۵	گفتار دوم . تاریخچه محاکمات بین المللی
۴۵	الف. پیشینه محاکمات بین المللی تا جنگ جهانی دوم
۴۵	ب. محاکمات بین المللی بعد از جنگ جهانی دوم
۴۶	۱. دادگاه نورنبرگ
۴۷	۲. دادگاه توکیو
۴۸	ج. محاکمات یوگسلاوی سابق و رواندا
۴۸	۱. دیوان بین المللی کیفری برای یوگسلاوی سابق
۵۰	۲. دیوان کیفری رواندا
۵۰	د. دیوان دائمی کیفری بین المللی

فصل سوم. ارکان معاونت در جنایات جنگی

۵۳	گفتار اول. عنصر قانونی معاونت در جنایت جنگی
۵۳	الف. اصل قانونی بودن جرم و مجازات
۵۶	۱. برخی از آثار قانونی بودن جرم و مجازات
۵۶	۱-۱. اصل عطف به ماسبق شدن در حقوق جزای بین الملل

- ۱-۲. اصل تفسیر حقوق کیفری بر مبنای اصل قانونی بودن جرم و مجازات ۵۸
۲. مبنای مجرمیت معاون جرم در حقوق جزای بین الملل ۶۲
- ب. عنصر قانونی جرم بین المللی جنایات جنگی ۶۶
۱. منابع و قراردادهای بین المللی در خصوص عنصر قانونی جنایات جنگی ۶۷
- ۱-۱. منابع غیر قراردادی ۶۷
- ۱-۲. منابع قراردادی ۶۸
۲. عنصر قانونی جنایات جنگی در اساسنامه های دادگاه های بین المللی کیفری ۷۲
- ۲-۱. دادگاه نظامی نورنبرگ و توکیو ۷۲
- ۲-۲. دادگاه بین المللی کیفری یوگسلاوی سابق و رواندا ۷۳
- ۲-۳. دیوان بین المللی کیفری لاهه ۷۵
- ج. عنصر قانونی معاونت در حقوق بین الملل ۷۹
۱. عنصر قانونی معاونت در جنایات جنگی در قواعد و عرف بین المللی ۷۹
۲. عنصر قانونی معاونت در اساسنامه های دادگاه های بین المللی کیفری ۸۱
- گفتار دوم. عنصر مادی معاونت در جنایات جنگی ۸۴
- الف. مرتکبین معاونت در جنایات جنگی ۸۵
- ب. شرایط تحقق عنصر مادی جرم معاونت در جنایات جنگی ۸۹
۱. شرایط فعل ارتكابی در جرم معاونت در جنایات جنگی ۸۹
- ۱-۱. وقوع جرم توسط مجرم اصلی ۹۰
- ۱-۲. نوع رفتار لازم در جهت تشکیل معاونت در جرم ۹۱
- ۱-۲-۱. فعل مثبت ۹۱
- ۱-۲-۲. ترک فعل ۹۲
- ۱-۳. فعل معاونت تحقق یافته باشد ۹۷
- ۱-۴. «شرط تأثیر اساسی» فعل معاون در مجرم اصلی ۹۸
- ۱-۵. زمان تحقق رکن مادی معاونت در جرم ۱۰۱
- ۱-۵-۱. معاونت در جرم قبل از وقوع جرم اصلی ۱۰۱
- ۱-۵-۲. معاونت در جرم در حین وقوع جرم اصلی ۱۰۳
- ۱-۵-۳. معاونت در جرم پس از وقوع جرم ۱۰۳
- ۱-۶. مصادیق معاونت در جنایات جنگی ۱۰۵
- ۱-۶-۱. تحریک کردن ۱۰۵
- ۱-۶-۱-۱. تعریف تحریک ۱۰۶

۱-۲-۱-۶-۱. شرایط تحریک.....	۱۱۰
۱-۳-۱-۶-۱. تحریک به واسطه ترک فعل.....	۱۱۱
۱-۶-۲. تسهیل ارتکاب جرم.....	۱۱۲
۱-۶-۲-۱. شرایط تحقق معاونت از طریق تسهیل در ارتکاب جرم.....	۱۱۳
۱-۶-۲-۲. زمان تسهیل آگاهانه عملیات مجرمانه.....	۱۱۳
۲. نقش رابطه سببیت در معاونت در جنایات جنگی.....	۱۱۴
گفتار سوم. عنصر روانی معاونت در جنایات جنگی.....	۱۱۸
الف. تفاوت بین حقوق داخلی و بین الملل در عنصر روانی.....	۱۱۹
ب. اجزاء عنصر روانی معاونت در جنایات جنگی.....	۱۲۱
۱. عنصر آگاه بودن به خصوصیات غیر قانونی یک عمل.....	۱۲۱
۲. عنصر قصد برای ارتکاب جرم معاونت.....	۱۲۴
ج. بررسی عنصر روانی در اساسنامه دیوان بین المللی کیفری.....	۱۲۶
گفتار چهارم: تفکیک معاونت از برخی از عناوین مشابه.....	۱۳۰
الف. تفکیک بین انواع دوگانه مشارکت و معاونت در جرم.....	۱۳۰
ب. شروع به جرم.....	۱۳۱
ج. مسؤولیت مافوق.....	۱۳۲

فصل چهارم. مصادیق جرم معاونت در جنایات جنگی در جنگ عراق

علیه ایران و شیوه های تعقیب و مجازات آن

گفتار اول. جنایات جنگی در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران.....	۱۳۶
الف. جنایات جنگی علیه اشخاص در جنگ تحمیلی.....	۱۳۷
ب. جنایات جنگی علیه اموال در جنگ تحمیلی.....	۱۴۲
گفتار دوم. صورت های معاونت در جنایات جنگی در جنگ عراق علیه ایران.....	۱۵۰
الف. تحریک در جنایات جنگی در جنگ عراق علیه ایران.....	۱۵۰
ب. تسهیل در جنایات جنگی در جنگ عراق علیه ایران.....	۱۵۹
۱. دادن اطلاعات به عراق.....	۱۵۹
۲. دادن امکانات و تجهیزات نظامی برای جنایات جنگی.....	
در جنگ عراق علیه ایران.....	۱۶۲
۲-۱. بکار گیری تجهیزات و سلاح های متعارف.....	۱۶۴
۲-۲. بکار گیری تجهیزات و سلاح های غیر متعارف.....	۱۷۳

- ۱۷۳..... ۲-۲-۱. جنایات جنگی عراق در حملات شیمیایی بر علیه ایران
- ۱۷۸..... ۲-۲-۲. تجهیز عراق به سلاح های شیمیایی
- گفتار سوم . امکان و مکانیسم های تعقیب در معاونت در جنایات جنگی
- ۱۹۰..... در جنگ تحمیلی
- الف. تعقیب اشخاص حقیقی به جرم معاونت در جنایات جنگی
- ۱۹۰..... در جنگ تحمیلی
۱. بررسی صلاحیت دادگاه های ایران برای مجازات معاونین
- ۱۹۰..... جنایتکار جنگ تحمیلی
- ۱-۱. اعمال اصل صلاحیت سرزمینی برای معاونت در جنایت
- ۱۹۱..... جنگی در جنگ تحمیلی
- ۱-۲. اعمال اصل صلاحیت شخصی برای معاونت در جنایت
- ۱۹۳..... جنگی در جنگ تحمیلی
- ۱-۳. اعمال اصل صلاحیت واقعی برای معاونت در جنایت
- ۱۹۴..... جنگی در جنگ تحمیلی
- ۱-۴. اعمال اصل صلاحیت جهانی برای معاونت در جنایت
- ۱۹۵..... جنگی در جنگ تحمیلی
۲. بررسی صلاحیت دادگاه های بین المللی برای مجازات معاونین
- ۱۹۸..... جنایتکار جنگ تحمیلی
۳. صلاحیت دادگاه های ملی برای تعقیب معاونین
- ۱۹۹..... در جنایات جنگی
- ب. تعقیب اشخاص حقوقی به جرم معاونت در جنایات جنگی
- ۲۰۷..... در جنگ تحمیلی
- گفتار چهارم. واکنش های جزایی نسبت به معاونت در جنایات جنگی
- ۲۰۷..... در جنگ تحمیلی
- الف . شیوه مجازات کردن اشخاص حقیقی به جرم معاونت
- ۲۰۷..... در جنایات جنگی در جنگ تحمیلی
- ب. شیوه مجازات کردن اشخاص حقوقی به جرم معاونت
- ۲۱۵..... در جنایات جنگی در جنگ تحمیلی
- ۲۱۶..... ۱. مسئولیت کیفری دولت ها در جنایات بین المللی

۲. واکنش های جزایی نسبت به دولت های معاونت کننده

۲۲۴ ..... در جنایات جنگی عراق علیه ایران

۲۲۶ ..... ج. معاونت در معاونت در جرم در جنایات جنگی

۲۲۷ ..... د. مشارکت در معاونت در جنایات جنگی

۲۲۹ ..... نتیجه گیری

۲۳۵ ..... پیشنهادها

۲۳۷ ..... فهرست منابع و مؤاخذ

فهرست نشانه های اختصاری

۱. فهرست نشانه های اختصاری فارسی

ه. ق: هجری قمری

ه. ش: هجری شمسی

م: میلادی

بی تا: بدون تاریخ

بی چا: بدون نوبت چاپ

بی جا: بدون مکان چاپ

بی نا: بدون ناشر

ر.ک: رجوع کنید

ص: صفحه

صص: صفحات

ع: العدد

ج: جلد

چ: چاپ

ش.م.ر: شیمیایی، میکروبی، رادیواکتیو

۲. فهرست نشانه های اختصاری لاتین

Ibid: تکرار ارجاع بلافاصله

Op.cit: تکرار ارجاع با فاصله

P: صفحه

Pp: صفحات

Para: پارگراف

Paras: پارگراف ها

فصل اول

مقدمه

۱. معرفی و تبیین موضوع

جنایات در حقوق از جمله جرایمی می باشند که در بالاترین درجه از انواع جرایم می باشد به همین علت است که در هنگام قانونگذاری و اجرای آن توسط قضات ، دارای حساسیت ها و مذاقه بسیار است. از سوی دیگر چون جنایات در بسیاری از موارد با حیات انسان در هنگام جرم انگاری و رسیدگی و اجرای حکم سرکار دارد لذا دقت نظر فراوانی را می طلبد. پس انتساب اتهام جنایت به افراد چه به لحاظ تأثیر آن بر خود شخص و چه به لحاظ اجتماعی دارای اهمیت فراوان است.

در خصوص اتهام جنایات آنچه مهم جلوه می کند تشخیص افراد مداخله کننده در جنایات می باشد از این باب که این افراد چه نقشی را در جنایات ایفاء کرده اند آیا مباشر در جنایات بوده اند یا مشارکت در جنایت نموده اند یا اینکه فقط در جنایات به مباشر یا مشارکت کنندگان یاری نموده اند . درک این مفاهیم و نسبت آن به افراد نیاز به این دارد که رابطه سببیت میان افراد مداخله کننده در جنایات کاملاً مشخص شود ؛ اینکه مداخله کنندگان در جنایات به لحاظ رابطه سببیت آیا علت جرم بوده اند یا صرفاً مسبب بوده اند یا فقط شرط برای ایجاد جنایت بوه اند؟

از میان اتهامات وارد بر افراد در این باره، یکی از مواردی که معمولاً مورد توجه قوانین جزایی قرار می گیرد اتهام معاونت در جنایات است و غالباً چون در نظام های کیفری از تئوری عاریه ای برای اتهام معاونت در جنایات استفاده می شود در این صورت به علت انجام مجازات های بسیار بالا برای جنایات در نتیجه برای معاونت در جنایات نیز نسبت به سایر انواع جرایم مجازات بیشتری در نظر گرفته می شود. بنابراین بررسی معاونت در جنایات در پژوهش های علمی جایگاه ویژه ای می یابد. در کشور ما نیز براساس ماده ۴۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ با در نظر گرفتن تبصره های آن به نظر از تئوری عاریه ای برای جرایم استفاده شده است. هرچند این ماده به معاونت به کلیه جرایم می پردازد اما می توان گفت که این ماده در برگیرنده جنایات نیز می شود.

آنچه گفته شد در سطح داخلی می باشد اما از منظر حقوق بین الملل نیز بحث معاونت در

جرایم و جنایات مطرح است. به خصوص اینکه جنایاتی مانند جنایات جنگی که بحث اصلی این تحقیق نیز حول این جرم می باشد معمولاً با مشارکت چند مداخله گر همراه است. در حقوق بین الملل نیز به علت اینکه به قلمرو وسیعی یعنی قلمروی به وسعت جهان می پردازد قاعدتاً مفاهیم حقوقی با آنچه در حقوق داخل به آن پرداخت می شود با مفاهیم حقوقی در قلمرو بین المللی دارای تفاوت های است که لازم است با تبیین این مفاهیم به سوالاتی که در عرصه عدالت قضایی حقوق بین الملل ممکن است مطرح باشد ، پاسخ داده شود و همچنین با توجه به نوپا بودن حقوق کیفری بین المللی برخی ابهامات در مفاهیمی مانند معاونت در جنایات و جرایم وجود دارد که پرداختن به آن ضروری می نماید. بحث دیگری که در خصوص افراد مداخله کننده مطرح است بحث دادگاه ها و نحوه مجازات آنها است. برای نمونه یکی از مباحث در حقوق امروز مخصوصاً درباره آیین دادرسی کیفری بحث صلاحیت ها است . در حقوق بین المللی بحث صلاحیت جهانی دارای جایگاه ویژه ای میباشد. چرا که مجرمین در حقوق بین الملل کیفری معمولاً برای گریز از مجازات سعی می کنند که در خارج از قلمرو حاکمیت دولتی قرار بگیرند که قصد مجازات آنها را دارد. لذا پرداختن به این موضوعات یکی از مباحث این تحقیق است.

از جمله جرایم بین المللی جرایم جنگی می باشد و یکی از مهم ترین جرایم جنگی، جنایات جنگی است . جنایات جنگی از جمله جرایم بسیار خشن می باشد که در حین جنگ ها اتفاق می افتد. این جنایات نیز با همان رویکردی که در حقوق داخلی به بررسی جنایات می پردازیم در سطح بین الملل نیز همین رویکرد مورد لحاظ واقع می شود و در انتساب جنایات به اشخاص ، لحاظ رابطه سببیت و تعیین مباشر و مسبب و شرط مورد توجه است. تمایزی که در جرایم بین المللی بالاخص در جنایات جنگی نسبت به سایر جرایم معمولی وجود دارد این است که در این جرایم افرادی که مباشر در این جنایات می باشند غالباً مأمور به اجرای دستور آمر یا مافوق خویش می باشند که این آمرین غالباً دارای یک جایگاه حقوقی خاص و داری رتبه اداری یا نظامی بسیار بالایی می باشد. بنابراین اطاعت محض از سوی مباشرین معمولاً از جمله ادله اینگونه افراد است. صرف نظر از اینکه این دلیل مورد قبول است یا خیر ، آمرین این جنایات نیز به این دلیل که ما مباشرین را مجبور به جنایت نکرده ایم سعی در فرار از اعمال مجازات از سوی نهاد های مسئول دارند. بنابراین به خوبی تکلیف افرادی که در جنایات مداخله مستقیم نداشته اند مشخص می شود. یکی از موارد قابل انتقاد که در قلمرو حقوق جزای بین الملل در ایران می توان از عدم توجه حقوقدانان به این عرصه ، یعنی قلمرو کیفری حقوق بین الملل ، عنوان نمود که آسیب های جدی به کشور و افراد وارد نموده است و موجب تفویت حقوق مسلم کشور در بسیاری از موارد گردیده است.

یکی از وقایع بسیار مهم و از جمله مقاطع تاریخ ساز کشور ما وقوع جنگ تحمیلی هشت ساله است که در سال ۱۳۵۹ توسط دولت بعث عراق بر علیه ملت شریف ایران آغاز گردید.

وقوع جنگ که خود در یک برهه خاص از تاریخ کشور ما واقع شد که آن پیروزی ملت بر یک دیکتاتوری و در سال‌های آغازین انقلاب بود منجر به آن شده بود که به علت عدم استقرار حکومت جدید و فقدان آمادگی برای هر گونه جنگ، جنایاتی فراوانی واقع شود که تاریخ بشریت سابقه کمی از آن به یاد دارد. کثرت جنایات و افراد مجنی علیه در این جرایم به حدی گسترده است که شاید در صدها جلد برای نوشتن این جرایم اندک بنماید. ملت شریف ایران از جمله ملت‌ها و کشورهای است که، قربانی هواها و تمایلات نفسانی و طمع دیکتاتورها و مستبکرین و استعمارگران حکومتی و دولتی شرق و غرب و همچنین حاکم سفاک رژیم بعث عراق، صدام خبیث شد.

ایران اسلامی که در سال‌های آغازین انقلاب خود بسر می‌برد، مورد حمله ددمنشانه رژیم بعث عراق به سرکردگی صدام لعین قرار گرفت و هدف از این تهاجم خصمانه از بین بردن انقلاب اسلامی و تصرف و اتصال مناطق جنوبی کشور به خاک عراق را می‌توان از جمله اهداف اصلی مورد نظر دولت عراق دانست. دولت‌های شرقی و غربی نیز با چراغ سبزی خود و با نادیده انگاشتن قوانین مسلم بین‌المللی صدام و رژیم بعث را در این امر خبیثانه همراهی و راهنمایی نمودند. در این بین دشمن بعثی از تمام نابخردی خود استفاده کرد و دشمنی را در حق ملت مسلمان ایران تمام کرد و تمام جنایات‌های ممکنه را در عرصه بین‌الملل در این جنگ به نمایش گذاشت.

جنایات متعددی که از سوی سران لشکری و کشوری عراق که نقش آمریت در این باب داشتند و با دستورات خود باعث کشتن افراد متعددی گردیدند که مثال بارز آن شخص صدام می‌باشد و مصداق بارز جانی جنگی را یدک می‌کشد.

مثال‌های متعددی از وجود چنین اشخاصی در دولت عراق نیز می‌توان نام برد که بر اساس کنواسیون‌های بین‌المللی می‌توان آنان را مورد محاکمه و بازخواست قرار داد. افراد سیاسی و نظامی که در جنایات جنگی بر علیه ایران نقش داشته‌اند هرچند نقش مباشرت نداشته‌اند اما بدون شک باتوجه به جنایات عوامل آنها در ارتکاب جنایات بیرحمانه علیه افراد بی‌گناه می‌تواند عنوان مجرمانه معاونت در جنایات جنگی بر این اشخاص مصداق یابد. علاوه بر تبعه عراقی که به عنوان نظامی در این جنگ شرکت کرده‌اند بعضی از تبعه ایرانی در چهره‌ای منافق گونه در خیانتی آشکار به کشور خود جفا نمودند. در این باره مثال بارز آن گروهک منافقین است که چون عروسک خیمه شب بازی در دست صدام بر علیه ایران عمل می‌کردند.

نباید از نظر دور داشت که در این جنگ کشورهای عربی منطقه نیز در جنایات‌های این جنایتکار شریک شدند و دولت‌های غربی که قبل از جنگ عراق را به این امر دلالت نمودند در حین جنگ از کمک مالی تا تسلیحات نظامی همچنین سلاح‌های شیمیایی و اسلحه‌های بیولوژیک ممنوعه تا هواپیمای جنگی فوق پیشرفته و ابزارهای نظامی دیگر و حتی نیروی

انسانی در اختیار این خبیث جنایتکار قرار دادند و در این میان کشورهای عربی منطقه نیز در همراهی جنایتکار بعث از هیچ کمکی نسبت به او فرو گذاری نکردند و حتی کشور کویت قسمتی از خاک خود را در اختیار رژیم بعث قرار داد.

البته این نکته را نباید فراموش کرد که برخی از افراد خودی نیز در جنگ وجود داشته اند که به نیروی های متخاصم کمک های شایانی کرده اند در این تحقیق به حسب مورد به آنها خواهیم پرداخت.

جستار حاضر به صورت صریح قصد دارد با بررسی جرایم کسانی که به صورت غیر مستقیم و مستقیم در جنایات جنگی واقع شده بر علیه ملت شریف ایران معاونت نموده اند را بر اساس کنواسیون ها و قوانین و عرف بین الملل مورد مذاقه و بررسی قرار دهد. در پایان لازم است بیان گردد که در هر جای این تحقیق از جنگ تحمیلی نامی برده شود منظور جنگ تحمیلی عراق علیه ایران است.

۲. هدف و ضرورت پژوهش

نبودن یک اثر کامل و جامع در باب حقوق جزای بین الملل که بتواند تمام رویکرد های مربوط به حقوق جزای بین الملل را در بر گیرد از جمله مواردی است که پژوهشگران و محققین حقوقی را با مشکل عدم وجود منبع مواعج کرده است.

پژوهش حاضر ناظر به یکی از تأسیسات حقوقی به عنوان «معاونت در جنایات بین الملل» است. فقدان یک منبع جامع، ضرورت پژوهش و کاوش در این زمینه را ایجاب می کند. چرا که عدم توجه به این تأسیس حقوقی در نوشته های حقوقدانان کشور منجر به ایجاد این اندیشه در بین افراد مستکبر و ظالم و مجرم خواهد شد که در ایران این تأسیس حقوقی مورد توجه نیست و به قول جرم شناسان «بهشت مجرمین» را برای جانپان و کسانی که در جنایات اعانت کرده اند بوجود آید.

یکی دیگر از مواردی که ضرورت پژوهش حاضر ایجاب می کند بررسی موردی جنگ تحمیلی عراق علیه ایران است. مطالعات واقع شده در این باب در بیشتر موارد در حوزه خاطرات جنگ است هرچند محققین در حوزه حقوقی نیز مطالبی نگاشته اند اما در خصوص واقعه ای که یکی از برهه های حساس کشور و ما رقم زده است و نیز از جمله حماسه های تاریخی کشور محسوب می شود متأسفانه مباحث تخصصی و فنی حقوقی و به طور ویژه کیفی بسیار اندک می باشد. بنابراین مطالعه و تحقیق در حوزه جنگ تحمیلی که تأثیر فراوانی بر تمامی عرصه ها مانند سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ... گذاشته است اجتناب ناپذیر است.